

Andrzej Gil
(Instytut Europy Środkowo-Wschodniej w Lublinie)

**Dokument z 1521 r. dla cerkwi w Opolu koło Włodawy
(w części brzeskiej diecezji włodzimierskiej).
Z kart działalności edytorskiej Wileńskiej
Komisji Archeograficznej**

Bogata spuścizna po działalności wydawniczej Wileńskiej Komisji Archeograficznej budzi po dziś dzień szacunek i uznanie, i to pomimo niewątpliwie politycznego podłoża jej powstania i aktywności edycyjnej¹. Z uwagi na fakt, iż pewna część bazy archiwalnej służącej Komisji została w różnorakich zawieruchach dziejowych zatracona, bądź jest obecnie niedostępna, wartość merytoryczna publikowanych źródeł tym bardziej okazuje się wręcz nieoceniona. Zasady wydawania tekstów, a dodajmy – i same teksty – nie budziły poważniejszych zastrzeżeń historyków. Ogromne środki przeznaczone na przygotowanie poszczególnych tomów

¹ Charakterystyczną cechą Cesarstwa Rosyjskiego było podporządkowanie nauki politycznym interesom państwa. Istotną rolę w tak pojmowanej roli nauki pełniły Komisje Archeograficzne, powołane w kilku miastach zachodnich guberni Rosji, m.in. w Petersburgu, Kijowie, Wilnie i Witebsku. Ich naukowym celem było pozyskiwanie dokumentów z różnorodnych archiwów (miejskich, kościelnych, prywatnych itp.) oraz ich wydawanie. Akcja ta w rzeczywistości służyć jednak miała zebraniu takiego materiału historycznego, który uzasadniałby zajęcie w wyniku zaborów ziem wschodnich Rzeczypospolitej i przedstawienie tego jako ich powrotu do rosyjskiej macierzy. Komisja Wileńska swoim zasięgiem obejmowała tzw. Kraj północno-zachodni, w tym i obecne wschodnie tereny Polski. П. Кеннеді Грімстед, *Археографія на службі імперської політики: заснування Київської Археографічної Комісії та Київського Центрального Архіву Давніх Актів*, [w] *Матеріали ювілейної конференції, присвяченої 150-річчю Київської Археографічної Комісії. (Київ, Седнів, 18-21 жовтня 1993 р.)*, ред. П. Сохавь, Київ 1997, s. 11-33 (zwłaszcza s. 12-16). Wydawane w ramach poszczególnych komisji materiały źródłowe były z jednej strony dobierane bardzo tendencyjnie, z drugiej zaś niejednokrotnie fałszowane, także na poziomie ingerencji w ich tekst pierwotny. Por. na ten temat uwagi w prasach: М. Довбищенко, *Реалії та міфи релігійного протистояння на Волині в кінці XVI – першій половині XVII ст.*, „Соціум. Альманах соціальної історії”, вип. 2, Київ 2003, s. 60-61; tenże, *Уніатська Церква на Волині кінця XVI – першої половини XVII ст. (регіональний, соціальний та духовий аспект)*, [w] *Документи до історії унії на Волині і Київщині кінця XVI – першої половини XVII ст.*, упорядник тому М. В. Довбищенко, Київ 2001, s. 8-12.

wydawnictw oraz niepodważalny autorytet naukowy samych wydawców stanowiły gwarancję ich dobrego poziomu naukowego. Dlatego też wydawnictwa Wileńskiej Komisji Archeograficznej pozostają podstawą jakichkolwiek badań historycznych nad dziejami ziem ruskich dawnej Rzeczypospolitej, w tym i problemów związanych z zagadnieniami konfesyjnymi, a zwłaszcza funkcjonowaniem Cerkwi prawosławnej i unickiej.

W ramach III tomu wydawnictwa Wileńskiej Komisji Archeograficznej, opartego na materiałach wyjętych z akt brzeskiego sądu grodzkiego, opublikowano dokument z 1521 r. (z księgi za lata 1760-1763, k. 265-266), dotyczący parafii prawosławnej w miejscowości Opole w województwie brzeskim Wielkiego Księstwa Litewskiego².

Wobec bardzo nikłej bazy źródłowej (dla okresu praktycznie aż do schyłku XVI w.) dla tego pogranicznego – i dodajmy, że przez cały okres Rzeczypospolitej przedrozbiorowej spornego – rejonu między Koroną i Litwą każda, nawet najdrobniejsza wzmianka, budziła zainteresowanie badaczy. Dokument ten stał się podstawą do formułowania daleko idących wniosków dotyczących m.in. istnienia wołości opolskiej, granic własności, organizacji gospodarczej i społecznej, świadczeń i powinności³, funkcjonowania parafii prawosławnej i wykonywania tamże czynności kanonicznych⁴. Dokładniejsza analiza jego treści ujawnia jeszcze inne możliwości poznawcze, zwłaszcza w dziedzinie historii Cerkwi.

Wpisany 17 grudnia 1760 r. do ksiąg grodzkich brzeskich przez Andrzeja Doroszeskiego (zapewne syna ówczesnego unickiego parocha opolskiego, ks. Bazylego Doroszeskiego) dokument zawierał relację (datowaną na 20 stycznia 1521 r.) jednego z hierarchów cerkiewnych diecezji brzesko-włodzimierskiej⁵ z wprowadzenia parocha opolskiego Ignacego Siergiejewicza do parafii, z jednoczesnym opisem uposażenia tamtejszej cerkwi (grunt, poddani, powinności) oraz okręgu parafialnego. Hierarchą tym według zapisu był Iwan Sopoćko, protopop włodawski i brzeski, paroch w Rudnie, Wohyniu Przedmieściu, Szereszowie i cerkwi spaskiej w Brześciu. Wobec generalnej nieznamośności struktur przestrzennych Cerkwi w tym czasie informacja ta zdaje się posiadać duży walor poznawczy.

O wiele większą wagę posiada kolejny fragment dokumentu, w którym wzmiankowane są opisy wizytacyjne (wizyty) tejsze parafii [„сему же то все здавши обряды церковные, которые ширей въ визитахъ суть описаны”]. Z kon-

² Вводный акт во владение церковным имуществом священника Опольской церкви Игнатия Сергеевича, *Акты издаваемые Виленскою Археографическою Комиссиею* [dalej: АВАК], т. III, *Акты Брестского городского суда*, Виленъ 1870, № 5, s. 8-9.

³ Najpełniej przedstawiono to w klasycznej już pracy: A. Wawrzyńczyk, *Rozwój wielkiej własności na Podlasiu w XV i XVI wieku*, Wrocław 1951, s. 56, 157, 222, 256, 266.

⁴ Н. Котлитский, *Списокъ церквей и монастырей Холмской Руси (б. Люблинской и Седлецкой губерний), существовавших до унии и во время ея по сохранившимся известіямъ и памятникамъ стерины*, Холмъ 1913, s. 80; А. Лонгиновъ, *Церкви и монастыри Брестской, Холмской и Люблинской земель до начала XIX века*, Варшава 1887, s. 16-17.

⁵ Diecezja włodzińska składała się z dwóch części: brzeskiej i włodzińskiej. Wszędzie tam, gdzie użyte jest wyrażenie „diecezja brzeska”, dotyczy to części brzeskiej diecezji włodzińskiej.

tekstu wynikałoby, że odtworzona jest tu sytuacja z przełomu XV/XVI wieku. Byłaby więc to jedna z najstarszych, jeżeli nie najstarsza, wzmianka o protokołach wizytacyjnych w Cerkwi ruskiej w Rzeczypospolitej. Według dotychczasowych badań znanego historyka lwowskiego Ihora Skoczylasa pierwsze wzmianki dotyczące diecezji włodzimierskiej (w tym i jej części brzeskiej) mogące sugerować wykonywanie czynności wizytacyjnych pochodzą dopiero z czasów biskupa Hipacego Pocieja, a więc z przełomu XVI i XVII wieku. Natomiast pierwsze zapisy potwierdzone źródłowo odnoszą się do czasów biskupa Józefa Bakowieckiego i pochodzą z lat 1635-1637⁶.

Istotny jest też opis uposażenia cerkwi opolskiej oraz jej filii – kaplicy p.w. Podwyższenia Krzyża Św. w pobliskiej Horostycie, a także wyznaczenie granic okręgu parafialnego, tożsamych z obszarem całej wołosci opolskiej. Taki sposób określenia granic parafii (parafia – wołosć) sugeruje jej dawność, sięgającą nawet początków chrystianizacji tych terenów. Powszechnie bowiem w literaturze przedmiotu przyjmuje się model łączenia procesu powstawania sieci parafialnej z funkcjonowaniem starszej siatki wołosci. Pierwsze parafie zakładane miały być w centrach wołosci (w okresie staropolskim powiatów)⁷. Dotyczy to generalnie obu Kościołów – wschodniego i zachodniego. W przypadku podwłodawskiego Opolu była to oczywiście parafia prawosławna.

Wszystkie te elementy treści prezentowanego dokumentu, poddane gruntownej analizie historycznej, teoretycznie mogłyby w poważny sposób wzbogacić wiedzę o stanie wewnętrznym Cerkwi prawosławnej w tym regionie na przełomie XV i XVI w. i stanowić punkt wyjścia do rozwinięcia dalszych badań. Rzecz jednak w tym, że dokument ów stanowi ciekawy przykład spreparowania (graniczącego z fałszerstwem) i to wielokrotnego. Do konstatacji takiej upoważniają tak zawarte w nim treści, jak i jego forma oraz cechy językowe.

Specyfiką prawną Rzeczypospolitej było wpisywanie posiadanych różnorodnych dokumentów (nadań, zwolnień itp.) do ksiąg grodzkich w celu zachowania ich dyspozycji w wypadku np. możliwości zagubienia lub zniszczenia stanu fizycznego (nieczytelności). Co istotne, w ten sposób mógł zostać wprowadzony do obiegu dokument nawet ewidentnie sfałszowany, uzyskując w ten sposób walor prawa autentycznego. W rzeczywistości jurysdykcyjnej Rzeczypospolitej przypadki takie zdarzały się dosyć często i obejmowały różne zakresy życia społecznego i gospo-

⁶ І. Скоцилас, *Протоколи єпископських і деканських візитацій церков Київської уніатської митрополії XVIII ст.*, [w] *Рукописна українська у фондах Львівської Наукової Бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України та проблеми створення інформаційного банку даних. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 20-21 вересня 1996 року*, Львів 1999, s. 449-450; *tenże*, *Генеральні візитації в українсько-білоруських єпархіях Київської уніатської митрополії. 1596-1720 роки*, *Записки НТШ*, т. 238, *Праці Історично-філософської секції*, Львів 1999, s. 54-55.

⁷ Por. uwagi w pracy: A. Gil, *Prawosławna eparchia chełmska do 1596 roku*, Lublin-Chełm 1999, s. 142-146.

darczego⁸. Jak się okazuje, praktyka taka dotyczyła nie tylko osób fizycznych (gdzie fałszywy dokument dotyczył dosyć ograniczonego kręgu zainteresowanych), ale i np. miast, jak pokazuje przykład Kazimierza nad Wisłą, które rządziło się od lat siedemdziesiątych XVI w. według przywileju wystawionego w 1406 r. przez króla Władysława Jagiełłę dla miasta Kazimierza pod Krakowem. Przywilej Jagiełły został konfirmowany przez Stefana Batorego (mimo jego oczywistej niezgodności z realiami Kazimierza nad Wisłą w Lubelskiem) w 1576 r. i od tego momentu był wielokrotnie oblatowany, stanowiąc aż do połowy XIX w. podstawowy akt prawny regulujący życie wewnętrzne jednego z większych ośrodków miejskich Lubelszczyzny tego czasu⁹.

W przypadku dokumentu dla cerkwi opolskiej z 1521 r. można wyróżnić kilka poziomów preparacji, dotyczących jego zgodności z występującymi podmiotami fizycznymi (osoby czynne – dyspozytor-wystawca i bierne – miejscowy kapłan i tamtejsi poddani), przestrzenią (granice własności, świątynie) oraz przedmiotami dyspozycji (fakty społeczne i gospodarcze).

Tytułatura, użyta w odniesieniu do rzekomego wystawcy dokumentu z 1521 r., stanowi odbicie sytuacji z końca wieku XVII. Takie określenie funkcji, sprawowanych w administracji cerkiewnej jest charakterystyczne dla Cerkwi unickiej w Rzeczypospolitej tego okresu. W oparciu o dane archiwalne można określić osobę, rzekomą wystawiającą wzmiankowany dokument. Był to zapewne wzmiankowany w roku 1689 niejaki: „IMC Xdz Sopoćko [...] Commisarz Generalny Dyecezyi Brzeskiej [...] dziekan Brzeski”¹⁰. Kapłański ród Sopoćków odgrywał dużą rolę w diecezji brzeskiej w XVII wieku. Szczególnie związany był z jej południowymi krańcami. Parochami nieodległego od Opola Rudna byli przez długie lata Fedor Sopoćko i jego syn Aleksander¹¹. Podobną funkcję pełnili w Wohyniu i Bezwoli (przedmieściu Wohynia) inni Sopoćkowie – Wasyl i Mikołaj¹². Możliwe więc jest, iż jeden z przedstawicieli rodu, Iwan (Jan), pełnił w końcu lat osiemdziesiątych XVII wieku wymienione w dokumencie (rzekomo z 1521 r.) funkcje.

Innym potwierdzeniem rozbieżności między czasem wystawienia dokumentu a odtwarzaną przezeń sytuacją jest język aktu. Fragment, zawierający cel przyjazdu Sopoćki do Opola, zawiera następujący *passus*: „Приехавши я [...] въ

⁸ Por. np. M. Trojanowska, *Falsyfikaty dokumentów szlachectwa w księgach grodzkich lubelskich*, [w:] *Państwo. Kościół. Niepodległość*, red. J. Skarbek i J. Ziółek, Lublin 1986, s. 323-332. Tam też dalsza literatura.

⁹ R. Szczygieł, *Początki miejskich dziejów Kazimierza Dolnego*, [w:] *Problemy dziejów i konserwacji miast zabytkowych*, red. R. Szczygieł, Radom-Kazimierz Dolny 1990, s. 38-42.

¹⁰ Archiwum Państwowe w Lublinie [dalej: APL], Chełmski Konsystorz Greckokatolicki [dalej: ChKGK], sygn. 101, k. 278. Postać ta wzmiankowana jest przy okazji wymieniania dokumentów cerkwi w Horostycie. Wspomina się tam inwentarz cerkwi, sporządzony przez Sopoćkę oraz introdukcję (wprowadzenie na stanowisko) kapłana horostyckiego, dokonaną w lipcu 1689 r.

¹¹ W 1681 r. kapłan unicki z Rudna i jednocześnie protopop brzeski, Aleksander Sopoćko, uzyskał od króla Jana III Sobieskiego potwierdzenie przywilejów nadanych swemu ojcu, Fedorowi Sopoćko, w 1661 r. na posiadane prawa i przywileje. Fedor Sopoćko był parochem w Rudnie co najmniej od 1638 r., *ABAK*, III, nr 65, s. 99-102.

¹² *ABAK*, III, s. 260 (Wasyl wymieniany w 1676 r., Mikołaj w 1690 r.).

обитель священника [...] ку поданью, то есть, интродукции всей парохии церкви Опольской". W dyplomacie cerkiewnej sformułowanie „introdukcja”, będące wtrętem łacińskim, przyswojonym na pośrednictwem języka akt kościoła rzymskokatolickiego, jest zapożyczeniem XVII-wiecznym i w dokumencie z początków XVI wieku nie mogło występować. Charakterystyczne są też tu inne polonizmy: „бардзо, поддани фундушови, забудоване” itp.

Podważenie całości kontekstu chronologicznego dokumentu powoduje powstanie wątpliwości co do wartości poznawczej innych jego elementów. W warstwie społecznej dotyczy to osoby kapłana opolskiego – Ihnatija Serhiejewicza, tamtejszego diaka oraz przywoływanych już „poddanych funduszowych cerkwi opolskiej”. O ile istnienie kapłana opolskiego Ihnatija Serhiejewicza (a przy nim i diaka) w latach dwudziestych XVI wieku jest prawdopodobne (z zastrzeżeniami, wynikającymi z wątpliwości co do istnienia samej parafii, a także posiadania danych o rzeczywistych parochach opolskich tego okresu¹³), to istnienie „poddanych funduszowych” w tym okresie budzi poważne wątpliwości.

Wniosek taki wypływa z analizy informacji przestrzennych. Okręg dziesięcinny parafii opolskiej (utożsamiany z wołoscią) obejmować miał w 1521 r. wsie: Opole, Rusiły, Grabówka, Mostów, Kaniuczki, Hołowno, Zaleszcze, Kalinki, Lubiczyn, Horostyta, Zahajki i Lipowce. Konfrontacja z materiałem źródłowym nakazuje traktować te informacje jako wyraz pewnych pretensji finansowych parochów opolskich, i to raczej z 2. połowy XVIII wieku. Wtedy to bowiem granice okręgu parafialnego obejmowały wsie: w 1775 r. – „Opole, Rusiły, Grabówka, Mosty, Zaliszcze, Lubiczyn, Kalinka i Chmielów”¹⁴, a w 1787 r. – „Opole y Podedwórze, Grabówka z Boiarami, Rusiły, Zaleszcze, Mosty, Kalinka, Lubiczyn y Netiahy”¹⁵. Jak widać, przedmiotem sporu w 2. połowie XVIII w. była przynosząca duży dochód wieś Horostyta, której przynależność do parafii opolskiej w 1521 r. była szczególnie podkreślana: „окром того, подаю каплицу въ селе Хоростычи сему жь отцу Игнатию” (ze szczegółowym wyszczególnieniem powinności mieszkańców Horostyty). Nie wiadomo nic o istnieniu w XVI wieku jakiegokolwiek świątyni w Horostycie – przywoływana w dokumencie wzmianka o kaplicy p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego odnosi się zapewne do stanu z 2. połowy XVII wieku. W XVIII wieku jest tu już parafia unicka ze świątynią o tymże wezwaniu, powstała w 1702 r.¹⁶

Wątpliwości budzi też fakt istnienia w latach 20. XVI wieku samej prawosławnej parafii opolskiej. W dotychczasowej literaturze przedmiotu przyjmuje się istnienie takiej parafii już w 1511 r.¹⁷ Twierdzenie takie oparte jest na zapisie do-

¹³ Parochami opolskimi w latach siedemdziesiątych – dziewięćdziesiątych XVII w. byli Hrehory Czarnewicz i Daniel Zaderycz, *ABAK*, III, nr 81, s. 120-121.

¹⁴ APL, ChKGK, sygn. 122, k. 77v.

¹⁵ APL, ChKGK, sygn. 114, k. 121.

¹⁶ *Katalog Zabytków Sztuki w Polsce*, t. VIII, *Województwo Lubelskie*, red. R. Brykowski i E. Smulikowska, z. 18, *Powiat Włodawski*, s. 18.

¹⁷ П. Батюшковъ, *Холмская Русь. Историческая судьба Русского Забужья*, С. Петербургъ 1887, (*Приложения*) s. 4; І. Крип'якевич, Р. Крип'якевич, *Матеріали до історії церков Холмщини і*

kumentu z 1778 r., według którego ówczesni właściciele Opola, małżeństwo Ignacy i Magdalena Sierakowscy, potwierdzając fundusz cerkwi poświęcają zapis „pół włóki na działka od J.W. Wasila Iwanowicza Kopcia, dworzanina JKMCI, na dniu trzecim maja roku tysięcznego pięćsetnego i edynastego, według jakiegoś oryginalnego funduszu”¹⁸. Jest to jednak kolejne już fałszerstwo w odniesieniu do spraw własności parafii opolskiej, bowiem w 1511 roku Kopciowie nie byli właścicielami Opola. Od 1510 r. wieś ta należała do dworzanina króla Zygmunta Starego, niejakiemu Tworiana Dremlika, później do Sapiehów, a od 1528 r. do Fedora Swiatoszy i w niewielkiej części Michała Wasylewicza, notariusza królewskiego. Do Michała Kopcia Opole należy dopiero od końca lat dwudziestych XVI wieku¹⁹. Tak więc obecna wiedza o istnieniu parafii prawosławnej w Opolu w początkach XVI wieku oparta jest na niepewnej podstawie źródłowej. Nie wyklucza to oczywiście takiej możliwości, ale i jej stanowczo nie dokumentuje.

Dokument z 1521 r. dla cerkwi opolskiej, będący plonem akcji edytorskiej Wileńskiej Komisji Archeograficznej i wydany w III jej tomie, w świetle powyższych uwag należy uznać za spreparowany (podfałszowany). Okoliczności fałszerstwa są pochodną sytuacji prawnej parafii opolskiej w końcu XVII wieku, kiedy to nie mogła ona uzasadnić prawnego tytułu do okręgu parafialnego, uposażenia i zwyczajowych powinności swych parafian – tu zwłaszcza dziesięciny i innych posług. Według zapisu z wizytacji cerkwi opolskiej odbytej 13 stycznia 1787 r.: „Fundusz oryginalny przy pierwszej erekcji Cerkwi wydany, przez różne inkursye nieprzyjacielskie y konflagracye zaginął, [co] przyświadcza ponowienie onego przez J. W^o Franciszka Kopcia, Kasztelana Brzeskiego na dniu 28 Kwietnia Roku 1689 Parochowi Cerkwi Opolskiej dane”²⁰. Należy zatem przypuszczać, że przy tej okazji powstał zasadniczy tenor dokumentu, poddanego później dwukrotnemu wpisaniu do ksiąg brzeskich – w 1739 r.²¹ w 1760 r., a zawierającego szereg treści nieprawdziwych, łączących się nie tylko z uzasadnieniem rzeczywistych tytułów prawnych, należnych parafii opolskiej, ale i żądań nie popartych jakimikolwiek podstawami. Możliwe jest, że przy tej okazji posłużono się jakimś XVI wiecznym dokumentem dotyczącym Opola (bądź innej nieodległej miejscowości), lub też wykorzystano formę dokumentu z tego okresu z unickiej kancelarii kapituły brzeskiej. Niewątpliwie współpracował przy tym ówże „Xdz [Iwan-Jan] Sopoćko”, mający po temu określone możliwości w czasie wizyty tej części diecezji w 1689 r. Dokument poświadczony jest bowiem jego pieczęcią i własnoręcznym podpisem. Tak spreparowany dokument, po wpisaniu do ksiąg grodzkich brzeskich w połowie

Підляшчизна, [w] *Пам'ятки України: Історія та культура*, 3 (1995), Київ 1995, s. 45; M. Kunowska-Porebna, *Parafie Podlasia w świetle „Chołmsko-Warszawskiego Jeparchijalnogo Wiestnika”*, [w] *Martyrologia Unitów Podlaskich w świetle najnowszych badań naukowych*, t. 1, Unici Podlascy, red. J. Skowronek, Siedlce 1996, s. 207.

¹⁸ ABAK, III, nr 146, s. 244-246.

¹⁹ A. Wawrzyńczyk, *Rozwój...*, dz. cyt., s. 55.

²⁰ APL, ChKGK, sygn. 114, k. 120v.

²¹ Przyznanie i potwierdzenie dawnego Funduszu [...] Roku 1739 die 30 Maia w Aktach Brzeskich ingrossowane, APL, ChKGK, sygn. 122, k. 77v.

XVIII wieku, stał się obowiązującym prawem, co jak należy przypuszczać, od początku było celem całego tego przedsięwzięcia.

W świetle powyższych uwag należy przyjąć, że rzekomy dokument dla cerkwi opolskiej z 1521 r. jest w swym zasadniczym zrębie niewiarygodny, tzn. nie oddaje w żadnym aspekcie rzeczywistości prawnej, społecznej, gospodarczej i religijnej z okresu jego datacji, czyli początku lat 20. XVI wieku. Jest za to efektem dążenia do stworzenia korzystnego stanu prawnego dla parochów parafii unickiej w Opolu koło Włodawy, a źródeł fałszerstwa należy upatrywać m.in. w działalności jednego z kapłanów diecezji brzeskiej, dziekana brzeskiego i włodawskiego I. Sopoćki. Należy przypuszczać, że został on wprowadzony do systemu prawnego w połowie XVIII w. w dobrej wierze, bowiem nie ma śladów jego preparacji w okresie po 1689 r. (kiedy to nastąpiło samo fałszerstwo).

Dokument ten absolutnie nie może służyć do rekonstrukcji stanu parafii opolskiej z początków wieku XVI. Wszystkie ustalenia historyczne poczynione na jego kanwie są w tym kontekście błędne. Jest jednak bardzo dobrym źródłem do dziejów obiegu dokumentów w końcu XVII – XVIII w. między strukturami Cerkwi, państwa i prywatnej własności ziemskiej, a ściślej – do problemu budowania nowej rzeczywistości prawnej w oparciu o fałszywe przesłanki. Jest to także ciekawy przyczynek do działań edytorskich Wileńskiej Komisji Archeograficznej, dający nowe spojrzenie na wartość merytoryczną prezentowanych tam źródeł.

РЕЗЮМЕ

Дokument 1521 г. для церкви в Ополье возле Влодавы (в брестской части владимирской епархии). Со страниц издательской деятельности Виленской археологической комиссии

Основой исторических исследований над историей русских земель бывшей Речи Посполитой являются издания Виленской археологической комиссии, а её наследие в дальнейшем пользуется уважением и признанием. Автор занялся документом 1521 г., относящимся церковного прихода в Ополье возле Влодавы в тогдашнем брестском воеводстве Великого княжества литовского, который был опубликован в III томе Виленской археологической комиссии. Этот документ является основой для многих выводов относящихся к пограничной зоне Короны и Литвы, таких как: границы собственности, экономическая и общественная организация, обязанности. Автор раскрывает дальнейшие познавательные возможности документа, особенно из области истории Церкви.

SUMMARY

The Document of 1521 for the Orthodox Church in Opole near Włodawa (situated in the Brześć part of the Włodzimierz diocese) The editorial activity of Archeographical Commission in Vilna.

The editorial work of Archeological Commission in Vilna still remains the basis for historical research on history of Ruthenian Lands in Old Poland and still commands respect. The author

deals with the document of 1521 concerning to the Orthodox parish in Opole near Włodawa in contemporary province of Brześć in the Great Duchy of Lithuania. The document was published in the third volume of editorial works of the Commission and provoked formulating many conclusions connected to the Crown and Lithuanian borderlands such as the borders of estates, economical and social organization, services and duties. The author shows another cognitive possibilities hidden in the document, particularly those connected to the history of the Orthodox Church.

Aneks

**Вводный актъ во владеніе церковнымъ имуществомъ священника
Опольской церкви Игнатія Сергеевича, 1521 г. (Из книги за 1760-1763
годы, стр. 265-266).**

*Акты издаваемые Виленскою Археографическою Коммиссією, т. III,
Акты Брестскаго гродскаго суда, Вильна 1870, № 5, с. 8-9*

Roku tysiąc siedemset sześćdziesiątego, miesiąca Decembra siedemnastego dnia. Na urządzie ikmci grodzkim Brzesckim, przed aktami starościnskiemi y przede mną Karolem Wieszczyckim, podstolim y podstarościm sądowym grodzkim wojewodstwa Brzesckiego, comparens personaliter imci p. Andrzej Doroszeski, dokument seu podanie od w Bogu wielbnego imci xiędza Iwana Sopočki, protopopy Włodawskiego y Brzeskiego, cerkwi Opolskiej y tamecznemu prezbiterowi służący, ad acta podał, który wpisuiąc w xiegi de verbo ad verbum tak się w sobie ma:

Іванъ Сопоцько, протопопа Володавскій и Берестейскій, парохъ Руденскій, Воинскій Предмейскій, Шерешевскій и Свято-Спаскій Берестейскій, року Божого Нароженъя тысяча пятьсотъ двадцать першого, місяця Генваря двадцатого дня. Приѣхавши я, вышемененый Іванъ Сопоцько, протопопа Володавскій, по веленію его милости епископа Володимерского и Берестейского, въ обитель священника, именемъ отца Игнатія Сергіевича, ку поданью, то есть интродукціи всей парохіи церкви Опольской, и всей, яко се въ себе маеть, обители вышемененому отцу, отъ начальника моего; сему же то все здавши обрады церковные, которые ширей въ визитахъ суть описаные, потомъ же обитель бардзо зруинованую, презъ долгій часъ безъ пастыря церкви святой; трехъ подданныхъ фундушowychъ, мешкаючи въ селе Ополью реченомъ, по середине села; аще же люди презъ великое поветріе вымерли, еднакъ ихъ убогое забудованье позостало, — поля оромые, неоромые и сеножати, то есть, подъ вышеменованными подданными церкви Опольской: волока одна ктунту оромого, въ трехъ полеткахъ, со всемъ, яко се въ себе маеть; кромъ той волоки надто две волоки, въ трехъ полеткахъ, попу той церкви наданныхъ; при сихъ же подданныхъ полуволокъ одинъ на дьяка, по середине села Ополья, въ тріехъ полеткахъ: сего же всего грунту церковного менуется — волокъ полчварты. А тые все волоки, так

церковные, яко тежъ и дьяка тоей церкви, къ сему же и подданных, до сей же церкви надлежащихъ, незасеянные жаднею пашнею.

Окромя того, подаю капищу въ селе Хоростычи семужъ отцу Игнатію Сергіевичу фундаціи ихъ милости пановъ Коптіовъ; при ней же и волокъ две грунту, надлежащихъ до той же капищи храму заложенія Чесного Креста. Которые волоки лежать – одна въ селе Хоростытей, а другая въ селе, реченомъ Липовцу-Зоростаю, обѣдѣ несеяны, и десятины до церкви вышпеменованной Опольской съ целой волости, то есть: съ сельъ Ополя, Русиль, Грабовки, Мостовъ, Канючковъ, Головна, Залеща, Калинки, Любичина, Хоростытей, Загайковъ и Липовки, со всихъ грунтовъ служныхъ и чиншовыхъ, которые только въ селахъ находятся, съ каждой волоки по копе жита, десятины до церкви Опольской давати маюти повинны будутъ.

Що я, вышпеменованный, стверджаючи, рукою власною подписалъ и печать свою притиснулъ.

U tego dokumentu przy pieczęci aktora podpis ręki w te słowa: Иванъ Сопецкій, протопопа Володавскій, рукою власною.

Który to dokument ruski, przez wyż wyrażoną osobę ku wpisaniu podany, iest do xiąg grodzkich Brzeskich przyięty y wpisany.

